

維漢俄辭典

ئۇيغۇرچە-خىتۇبچە-روپچە
لۇغات

ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە-رۇسچە
لۇغات

维 汉 俄 辞 典

Уйгурско—Китайско—Русский
Словарь

بۇرھان شېھىدى

مىللەتلەر ئىشپاتى

مىچىن

書號：003·(4)003

維 漢 俄 辭 典

編 著 者	鮑 爾 漢
出 版 者	民 族 出 版 社
	北京東皇城根椅子胡同二號
總 經 售	新 華 書 店
印 刷 者	中 央 民 族 印 刷 廠
	北京西四北溝沿祖家街十三號

一九五三年一月，北京，初版（1—21,000冊）

定價：15,000元

كىرىش

مەن 1937 ژىلى، شىنجاڭ خەلقىنى قىرغان قاتىل شىڭشى سەي تەرىپىدىن قاماقتا ئېلىندىم، ئۇزۇن مۇددەتلىك تۈرمە تۇرمۇشىنى باش تىن ئۆتكۈزۈش داۋامىدا، 1942 ژىللارغا كەلگەندە، سوۋېتلەر تىپىدا باسقاقولار تەرىپىدىن تۈزۈلۈپ نەشىر قىلىنغان «ئۇيغۇر - چە - رۇسچە لۇغات» قا ئاساسلىنىپ، موشۇ «ئۇيغۇرچە - خەن - سۇچە - رۇسچە لۇغات» نى تۈزۈشكە كىرىشتىم. بۇ لۇغاتى تۈزۈش خىزمىتى تۈرىدە تاماملاندى. بۇ نوۋەت نەشىر قىلىش ئالدىدا بۇ لۇغاتنىڭ مەزمۇنىغا بەئزى يىڭى سۆزلەر كىرگۈزۈلدى. لۇغاتنى تۈزۈش ئىشىنىڭ قىسقىچە ئۆتمۈشى مانا موشۇلاردىن ئىبارەت.

ئەكسىيەتچى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق قىلغان دەۋردە، مەن بۇ لۇغاتنى نەشىر قىلىش ئارزۇسىنى قىلىپ كورگەن ئىدىم، ئەمما بۇ لۇغاتتىكى بىر مەنچە ئىلغار تەرمىنلەر ۋە سۆزلەرگە ئوچاغدىكى ئەكسىيەتچى ھۆكۈمران سىنىق قارشى بولغانلىقى ۋە ئونداق سۆزلەرنى ئىشلىتىشنى مەن ئىشلىتىشنى قىلغانلىقى ئۈچۈن، بۇ لۇغات ھەر خىل توسالغۇلارغا ئۇچراپ دۇنياغا چىقالىدى.

ئازات بولغاندىن كىيىن، رەئىس ماۋزەيدۇڭنىڭ توغرىمىدا لى سىياسىتى نۇرى ئاستىدا، ھەر مىللەت خەلىقلىرىنىڭ مەدەنىيىتى

11/27/09

مىسلى كورۇلمىگەن تەرەققىياتلارغا ئىرىشتى . مىللەتلەر ئوتتۇرىدا بولدىن كىيىن بولۇدىغان مەدەنىيەت ئالمىشىش ئىشىنىڭ ئەھمىيىتى ئىسپاتلىدى . ۋە مىسلى مەدەنىيەتلەرنىڭ پات يېقىندا كوتۇلۇپ كەتتى . بولۇپمۇ كۆپۈيۈدۇ . بۇ لۇغات مەركەزدىكى يېتەكچى بولداشلارنىڭ رۇھلاندۇرۇشى ۋە ئىلھام بېرىشى ئارقىسىدا ، ھازىر دۇنياغا چىقتى . مەن بۇ يولداشلارغا چىن قەل بىلدىن مېنەتدارلىق بىلدۈرىمەن . ئەمما ھازىرقى مەدەنىي تەرەققىيات سۈرئىتى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگەندە ، بۇ لۇغات تېخى ئەھمىيىتى تولۇق قامداشتىن خېلى زىراقتۇر . ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ لۇغات تۈرمە ئىچىدە ، كىتاپ ۋە ماتېرىيال ناھايىتى قىس بولغان شارائىت ئاستىدا تۈزۈلگەن ، بۇنىڭدا نۇرغۇن كامچىلىقلارنىڭ بولۇشى تەبىئىي . شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپچۈلۈكنىڭ تەنقىدى يېقىنلارنى كۆپراق بېرىپ ، كەلگۈسى باسمىدا تۈزۈتۈش كىرگۈزۈشكە بولىدۇ . بولۇپمۇ ئومىت قىلىمەن .

بۇرھان شەھىدى

1952 - يىلى ئىسپاتلىدى .

بىمچىن

序 言

我於一九三七年被殘害新疆人民的劊子手盛世才囚禁起來，在長期的監獄生活中，約於一九四二年左右，我依據蘇聯出版的巴斯卡科夫所編「維俄辭典」，開始進行編譯「維漢俄辭典」。辭典的編譯工作是在監獄中完成的，在校訂的過程中，又增編進去一些必要的字和詞，這是「維漢俄辭典」編譯的簡略經過。

在反動的國民黨統治時期，我會希望這本辭典能够出版，但因其中的一些進步的字和詞，爲當時反動的統治階級所反對和禁用，因而它的出版工作始終受到阻難而未能進行。

解放後，在毛主席正確的民族政策光輝照耀下，各民族文化都得到了空前的發展，爲着今後民族間文化的交流和迎接很快就會到來的民族文化的發展高潮，必然的需要更多更好的辭典。這本辭典，得到許多中央領導同志的鼓勵，現在出版了，使我衷心感激。但是在目前文化發展的情況下看來，我反而覺得這本辭典有些簡陋，更由於這本辭典的編譯工作是在被監禁的環境中進行的，缺乏參考資料和其它一些條件，所以一定會有許多缺點，希望各方多提批評和意見，以便將來重版時進行修正。

維漢俄辭典使用法說明

- 一、本辭典所有維文單字全係按照現行新維文字母次序排列。（字母表見本說明第十二條）
- 二、本辭典中同音異義單字用加有括號的阿拉伯號碼標示之。
- 三、本辭典中單字後面未加括號的阿拉伯號碼係標示該單字所包含的幾種不同意義。
- 四、本辭典中附在維文單字後面的「：」（冒號）係表示這個單字在漢文中找不到恰當的意義來翻譯，它的意義在下面例句中表達之。
- 五、本辭典中某些維文單字後面括號裏載有它的另外一種拼音法，其原因是維文中有些方言至現在還未統一故將兩種寫法同時列出，供讀者參考。
- 六、本辭典中某些單字中間所加的「=」（等號）係表示這兩個單字異音同義，或在文法上同一意義的兩種字形。
- 七、本辭典根據維文特點把維文中兩種不定式動詞同時列出，一般只譯出第一種不定式動詞的意義，至於第二種不定式動詞的意義用「同上」或「=」（等號）來標示之，並將維文動詞的語態一同列出。
- 八、本辭典中對於維文單字的變化未加指出，當某些單字由於加附加字後意義變化太大，

或由一個品詞變成另外一個品詞時才列出之，例如 كوكب 一塊兒。واحد 是一的意思。كوكب 係與格附加詞）

九、本辭典中由於維文拼音的不定型化，母音 ب پ ف ق 等字母開始的單字很不容易放在恰當的位置，所以當某一單字在某一母音裏找不到時，可在另一母音中找到之。

十、本辭典中漢文說明裏面還採用了一部分簡稱字，如：

『醫』係代表『醫學』、『醫藥』。

『植』係代表『植物』。

『動』係代表『動物』。

『軍』係代表『軍事學』、『軍隊』。

『音』係代表『音樂』。

『藝』係代表『藝術』。

『史』係代表『史話』。

『文』係代表『文法』。

十一、本辭典中所有漢文註釋均係按照維文習慣由右向左排列。

十二、本辭典中單字排列的次序：

維文數字表

УЙГУРСКИЙ АЛФА ВИТ.

備註	維文數字 註音符號	維文 字母	維文 阿拉伯 字母	No.	維文數字 註音符號	維文 字母	維文 阿拉伯 字母	No.	
1. 本表內註音符號所註維文字母的音只是大致相同。 2. 本表內某些維文字母因註音符號中無適當的符號可以註音，故空着。		q	ق	16	Y	a	ا	1	
		□	f	ف	17	夕	b	ب	2
		ㄣ	к	ك	18	夕	p	پ	3
		《	g	گ	19	夕	t	ت	4
		∟	n	ك	20	夕	ç	ج	5
		ㄣ	e	ئ	21	く	c	ج	6
		一	i	ئ	22	厂	x	خ	7
		一	j	ب	23	厂(軟)	h	ھ	8
		カ	l	ل	24	夕	d	د	9
		一	m	م	25	夕	r	ر	10
		ㄣ	n	ن	26	夕	z	ز	11
		X	v	و	27	夕	n	ز	12
		E	o	و	28	△	s	س	13
		X-ㄣ	u	و	29	尸, T	s	ش	14
		世	o	و	30		ç	غ	15

ئا

ئاباد = ئاۋات

1. человек совершающий обряд 陽將禮之教回 者體割. 1 ئابدال
 обрзания; 2. живодёр. 皮剝. 2; (去割皮包之輩
 °士隱, 瓜僂, 者

живодёрство.

° 酷殘, 虐殘, 皮剝 ئابداللىق

ئابلاق = ئابلەھ

ئابروى = ئاۋروى

ئابروىلى = ئاۋروىلىق

абонемѐнт, подпѝска.

° 名記, 約預, 購定, 付先 ئابونە
 ° (誌雜聞新)

абонѐнт, подпѝсчик.

° 約預, 者購定, 者付先 ئابونىچى
 ° 者名記, 者

Абхазия.

° 亞茲哈不阿 ئابخازىيە

маслобѝйка.

° 坊油, 機油榨 ئابجوۋاز

голоднѝый;

° 餓饑 ئاچ

я голоден.

° (了餓) 了空腹我 قورسوغوم ئاچ

1. рогатина, рогатка; 2. рукав реки; 3. один из стволѝв многоствольного 之往來止禁, 口叉. 1
 樹. 3; 流支. 2; 柵木
 дѝрега. ° (幹枝) 枝 (1)

- стáршая сестра.   ◦ 姐姐，姊姊 (2) ئاچا
- голо́дное вре́мя; голо́д.   ◦ 荒災，饑饉，年荒 ئاچارچىلىق
1. кислый; го́рький; ё́дкий;   ◦ 的苦，的酸.1 ئاچچىق
2. гнев;   ◦ 怒忿.2; 的辣
- я разгнёвался;   ◦ 了怒發我 ئاچىغىم كەلدى -
- серди́тый, зло́й;   ◦ 的惡; 的怒易是他 ئاچىغى يامان -
◦ 的酷殘
- укус.   ◦ 醋 ئاچچىق سۇ -
- рассерди́ть, разгнёва́ть, ◦ 怒發，氣生他使 ئاچچىغىفلاندورماق
- серди́ться, гнёра́ться.   ◦ 怒發; 氣生 ئاچچىغىفلانماق
- и. д. от асс. *qanmaq*; состоя́ние гнёва.   ◦ 上同 ئاچچىغىفلىنىش
1. кислота́; го́речь, ё́дкость;   ◦ 味苦，味酸.1 ئاچچىغىلىق
2. гнев, зло́ба.   ◦ 火動，怒憤.2
- а́лчный, жа́дный.   ◦ 婪貪 ئاچكوز
- а́лчность; жа́дность.   ◦ 婪貪 ئاچكوزلىك
- 1, голо́д; голода́ние; 2. жа́дность.   ; 饑饉.1 ئاچلىق
◦ 慾貪.2
1. открыва́ть, отпира́ть; вскры́-   暴，開揭，鎖開，開.1 ئاچماق
ра́ть; 2. разверну́ть, раскры́ть,   去，開展，開放.2; 露
обнажи́ть;   ◦ 表發，露吐，顯，蓋
- начина́ть речь, открыва́ть   ◦ 話談始開 سوز ئاچماق -
бесе́ду;

открыть глаза; перен. быть внимательным, бдительным; 心細, 眼睜, 目醒
• 來起瞿瞿, 來起

веселить, радовать. 樂快, 興高, 心開

ключ, отмычка. 關開, 匙鑰 (ئاچقۇچ)

1. заставить; открыть; 2. заставить развернуть, обнажить. ; 端開使, 開使.1
• 露吐使, 現發使.2

угижительный, чудесный; необычный; странный. 奇異, 怪奇
• 奇驚, 常非

музей. 館物博

бессильный, беспомощный, слабый. 弱柔, 弱衰, 力無
• 能無

стать бессильным, слабым. 弛鬆, 弱衰, 力無爲成

ослаблять, делать слабым. 弱柔使, 弱衰使, 力無使

от ақизланду(r)мақ. 上同

обессиловать, ослабеть. 鬆放, 弱衰, 力無

понул. от ақизламақ; заставить. 力無他使
• 弱衰

обессиловать, ослабить. 弱衰, 力無

от ақизламақ; обессиливание. 上同

неомощность, бессилие. 上同

ثاجر الماق = ثاجر يماق

от асгiмаq; отделение,
расхождéние, выдéление (при
раздéле имущества).

分; 別區, 歧分, 離分
, 裂分, (業產分)開
。割分

взаим от асгiмаq; отдéляться
друг от друга, разделéться;
разлучáться друг с другом.

此彼; 離分此彼
。別離

понуд. от асгiмаq; отдéлять,
выдéлать.

折, 析分, 開分
。割分, 開

разделéние, разлучéние.

。別離, 離分

отдéлиться, разделéться, выдéляться;
разлучáться.

, 離, 分
。別離

пырей.

。草茅

страд. от асгiмаq; быть
разделённым, выделённым.

被, 開離被, 離分被
。解勸

выполнéние, исполнéние.

。行執; 行實, 踐實

исполнять, выполнять.

。上同

справедливóсть; правосудие.

公; 義正, 道公
。判裁之平

справедливый.

。的明公, 的義正, 的實眞, 的道公

несправедливый.

。的當正不, 的義正不, 的道公不

несправедливóсть.

眞不, 義正不, 道公不
。平公不, 實

тёзка; однофамилец; употр. также в
знач. товарищ, приятель.

。友朋, 志同

1. одноимённый; 2. перен. дружба, ; 名同.1 ئاداشلىق
приятельски отношения. ° 情交 (意寓).2

сбираться с пути. ° 道失, 路迷 ئاداشماق

понуд, от алашмақ; сбить с ° 道失使, 路迷使 ئاداشتۇرماق
пути, с дороги.

вражда, неприязнь. ° 和不, 恨怨, 意敵, 視仇 ئاداۋەت

враждовать. ° 怨懷, 對敵 ئاداۋەت قىلماق

враждующий, питающий ° 人的對敵, 人的念驕 ئاداۋەتكار
неприязнь. ° 人的怨懷

простой, обыкновенный, ; 的常平, 的易簡, 的常尋 ئادادى
обычный; ° 的般一, 單簡, 的例常

простым большин- ° 的般一 ئادادى كۆپچۈلۈك بىلەن
ством. ° 的數多

простота, обыкновенность. ; 單簡, 常平, 真正 ئادادىلىق
° 庸凡

человек. ° 人 ئادەم

обычай; привычка. ° 俗風; 例慣, 慣習 ئادەت

обычно; по обыкновению. ° 常照; 例通 ئادەتنى

обычный; привычный. ° 的慣習依, 的常通, 的例通 ئادەتلىك

справедливый. ° 的道公, 的當正, 的平公, 的直正 ئادىل

справедливость. ° 實真, 當正, 平公, 道公, 義正 ئادىللىق

- адрес. • 址住，處訊通 ئادرېس
- аэродром. • 場機飛 ئايروودروم
- аэроплан. • 機飛 ئايرووبلان
- агént. • 課間，人表代，人理代，人辦代 ئاگېنت
- агéntство. • 處訊通，所辦代，店理代 ئاگېنتلىك
- агрéссия. • 擊攻，略侵 ئاگرېسسىيە
- агрóном. • 師技業農；家學農 ئاگرونوم
- агрóномия. • 學業農；學農 ئاгرونومىيە
- агрóномические науки. • 學科業農 ئاگرونومىيە ئېلىملىرى
- агротéхник. • 師技業農 ئاگروتېخنىك
1. перевёртывать, опрокидывать; 2. перепáхивать, перека́пывать, переводáчивая зéмлю. , 向方變，轉倒.1 ئاغدارماق
田把.2; 倒頭，翻
。耕再地
- перевёрнутый, опрокинутый. , 的倒轉，的來過反 ئاغدۇرما
。的倒頭
- ئاغدارماق = ئاغدۇرماق
- страд. от ажда(р)мақ; быть перевёрнутым, опрокинутым. 轉被：來過反被 ئاغدۇرۇلماق
。倒頭被；倒
- перевёртывание, опрокидывание. , 向方變，倒轉 ئاغدۇرۇش
。倒頭，覆頭

вѣжливое обращѣние к жѣнщине. 對) 太太, 主女, 婦主 **ئاغىچا**
к жѣнѣ, к хозяйке дома. • (話的敬恭妻的主房)

от ага-гиз; 1. братья; 2. перен. друг, 哥) 友親, 友朋 **ئاغينا**
приятель, браток. • (弟弟, 哥)

братство, содружество. • 睦親, 愛友 **ئاغىنلىق**

колебание. • 搖動, 躊躇, 豫猶 **ئاغما**

1. свѣшиваться; 2. колебаться; • 翻, 倒 **ئاغماق**

выск свѣсился на одну сторону; • 面一向倒子跌 **هوك بير تدر • يكه**
ئىغىپ كه تىتى

колеблющийся; перен. слабо-характерный. ; 者躊躇, 者搖動
• 者協安 **ئاغىمىچى**

непостоянство. • 心恒有沒, 人的弱質氣 **ئاغىمىچىلىق**
• 變易, 的機殺, 定不

непостоянный. • 上同 **ئاغىمىلىق**

горноста́й. • 鼠黃 **ئاغىخان**

болѣть, хворать. • 病罹, 病, 楚痛, 痛疼 **ئاغرىماق**

1. болѣзнь, недуг; 2. больной; ; 快不, 病患, 病疾. 1 **ئاغرىق**
хворный; • 的病有. 2

болѣзненный. • 的氣病, 的病多 **ئاغرىقچان**

болѣзненность. • 性癖, 怯懦, 弱軟 **ئاغرىقلىق**

от агритмац. • 心多使. 3; 快愉不使. 2; 痛使. 1 **ئاغرىبنىش**

понуд. от *am'itraq*; причинять боль,
способствовать заболеванию.

• 痛致, 病致 **ئاغرىتماق**

ئاغۇ = ئوغا

1. мануфактура (ткани). 2. особая
ткань для чалмы.

• 物織, 帛布 **ئاغۇۋانۇ**

ئاغزى = ئىمغىز

междометие удивления, **ах!**

! 呀! 哦! 啊 (詞歎感) **ئاھ**

о́хат, и а́хатъ.

• 息歎 **ئاھ ئورماق**

известь.

• 灰石 **ئاھاك**

население.

• 口人, 民居 **ئاھالە**

звук; мотив; мелодия.

• 調音, 曲譜, 調佳, 調曲 **ئاھەك**

семья.

• 庭家, 族家 **ئاىىلە**

семейный.

• 的庭家, 的族家 **ئاىىلىشى**

1. луна; 2. месяц (календарный);
3. перен; красавица.

• 亮月, 月. 1 **ئاى**
• 人美 (意寓). 2

иметь менструации.

• 經月 **ئاى كورمەك**

междометие сожоления **ох! ой!**

• 噫 (詞歎感)
! 呼嗚! 噫, **ئاى!**

женщина; жена.

• 人女, 女婦 **ئاىال**

семейный. женатый.

• 的妻有, 的眷家有 **ئاىالەندلىك**